

Skönlitteratur och språkvård

Att diskutera språkvård och språkriktighet i fråga om skönlitteratur är att ge sig in på ett känsligt område.

Den moderna språkvården befattar sig sällan med skönlitteraturen. Det kan inte heller vara meningen att den skall göra det. En skönlitterär författare skall inte bindas av språkliga tvångströjor och normer som har ställts upp med tanke på sakprosan.

Att vi ändå har valt att göra detta nummer av Språkbruk till ett temanummer om finlandssvensk och till svenska översatt skönlitteratur beror på att det trots allt finns en hel del språkliga problem som hänför sig till de litterära texterna. Inte heller det skönlitterära språket kan naturligtvis ställas utom all kritik eller debatt.

De provinsiella språkdragen i finlandssvensk litteratur har diskuterats i över hundra år. Särskilt häftig var debatten vid tidpunkten för Hugo Bergroths stora arbete *Finlandssvenska*, under de första decennierna av vårt sekel. Språkgranskarna gick stundom hårt fram med rödpennan, på ett sätt som inte alltid gjorde texten stilistiskt bättre. Mera om detta och om våra dagars skönlitterära språkgranskning skriver Helena Solstrand i detta nummer.

Den fråga som kanske främst stått i förgrunden i diskussionerna om språket i den finlandssvenska litteraturen är hänsynen till läsare i Sverige. Både författare och förläggare vill naturligtvis ha läsare i hela det svenska språkområdet, och vi vill alla se den finlandssvenska litteraturen som en självklar del av den svenska litteraturen.

Hur påfallande är då de provinsiella språkliga dragen i dagens finlandssvenska litteratur? Olof Rubenson i Västerås har gått igenom nio böcker av fyra kända finlandssvenska författare, och redogör för sina iakttagelser i sin artikel på s. 7. Syftet är inte att peka på "fel" utan att visa vad det är för ord och uttryck som en rikssvensk fäster sig vid eller inte förstår — eller kanske missförstår. Därmed inte sagt att sådana uttryck alltid bör undvikas. En

författare bör ha sin fulla rätt att använda ord och uttryck som fyller en funktion och är sakligt och stilistiskt motiverade, även om en del av läsekretsen någon enstaka gång måste anstränga sig lite extra för att förstå texten. Ett rimligt krav är i varje fall att författaren gör sina val medvetet, och just därför är det viktigt med genomgångar som den Rubensonska.

Frågan är emellertid om inte diskussionerna kring språket i finlandssvensk och till svenska översatt finsk litteratur i alltför hög grad har gällt just de traditionella finlandismerna eller provinsialismerna. Det är naturligtvis de som ofta är lättast att belägga och påtala. Men det finns ingenting som säger att man gör språket så mycket bättre bara genom att undvika alla brott mot en i viss mån godtycklig norm. Betydligt viktigare för läsoplevelsen är att språket är rikt och nyanserat och att texten flyter. En tung och stelbent text gör ingen glad, den må vara aldrig så språkriktig.

En läsare har i detta nummer pekat på ett alldeles speciellt men inte helt ovanligt problem: en översättning som är till den grad färgad av det finska originalet att den är svårläst och bitvis oförståelig också för en finlandssvensk. Här är det alltså inte fråga om relativt välkända finlandssvenska ord och vändningar, som i den artikel om översatt litteratur som Tuuli Forsgren skrev i *Språkbruk* 1/1983. Insändaren kommenteras av Charlotte von Herten.

Vad vi är ute efter är alltså inte en styrning av det skönlitterära språket och ett språkriktighetskrav som hämmar det litterära skapandet. Vi vill inte sluta oss till dem som förfasar sig över det medvetet experimenterande språkbruket i t.ex. *Hufvudstadsbladets* rockartiklar eller i det litterära magasinet *BLÅ*. Men vi menar att författarna bör vara beredda att ta konsekvenserna av sitt språkbruk, och våga friheten att uttrycka sig ohämmat finlandssvenskt mot en sannolik förlust av svenska läsare.